

В.І.Дмитрук (Київ)

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ, АВСТРІЯ І МІЖНАРОДНА КРИЗА 1968 р.»**

31 травня – 1 червня 2007 р. в Москві Інститутом загальної історії Російської академії наук спільно з Інститутом з вивчення наслідків воєн ім. Л.Больцмана (м. Грац, Австрія) та Російським державним гуманітарним університетом за участю Російського державного архіву новітньої історії було організовано й проведено міжнародну наукову конференцію «Радянський Союз, Австрія і міжнародна криза 1968 року».

В центрі уваги учасників форуму був історичний аналіз тодішніх подій у Чехословаччині, котрі отримали назву «Працька весна», їх сприйняття у СРСР, Західній і Східній Європі, США, а також той вплив, який вони зробили, насамперед введенням військ країн Варшавського договору до Праги в серпні 1968 року, на міжнародні відносини того часу.

На відкритті конференції директор Історико-архівного інституту РДГУ, д-р іст. наук, професор *О.Б.Безбородов* висловив вдячність організаторам за можливість зібрати відомих фахівців та обговорити цю актуальну тему. Проректор з наукової роботи Російського державного гуманітарного університету *Д.П.Бак* у своєму вітальному слові підкреслив актуальність і значущість форуму, відзначив інтерес до обговорюваної проблематики з боку не тільки наукової громадськості, а й відомих громадських і політичних діячів.

Директор Інституту загальної історії Російської академії наук, академік РАН *О.О.Чубар'ян* підкреслив, що конференція звертає на себе увагу не лише тематикою доповідей і солідним складом учасників, а й серйозною науковою базою – використанням як опублікованих, так і архівних матеріалів. Він висловив надію на подальший розвиток співробітництва з австрійськими вченими з університетів Граца та Відня.

Надзвичайний і повноважний посол Австрії в Російській Федерації *М.Вукович* відзначив величезний вплив подій 1968 р. на об'єднання Європи, зростання демократичних настроїв. За слова-

ми останнього, австрійські засоби масової інформації детально висвітлювали події у Празі, а після введення військ держав Варшавського договору його країна прийняла біженців із Чехословаччини. *М.Вукович* визнав украй важливим, що історики Росії, Австрії й багатьох інших держав зібралися для спільного вивчення наукового матеріалу, котрий згодом буде представлений широкій громадськості.

Радник-посланник посольства Чеської Республіки в РФ *Г.Лейха* підкреслив особливу важливість подій 1968 р. для Чехії та Словаччини. Він розповів, що тема моральної відповідальності за події минулого обговорювалася під час зустрічей президентів Російської Федерації й Чеської Республіки, і повідомив, що нині вже розглядаються варіанти спільних заходів, присвячених сороковій річниці «Празької весни».

Начальник історико-документаційного департаменту Міністерства закордонних справ РФ *К.К.Провалов* у виступі на тему: «Зовнішньополітичні аспекти кризи 1968 року» ознайомив із настроями, які панували тоді в Радянському Союзі, та закликав до об'єктивної оцінки міжнародного стану, котрий склався наприкінці 60-х рр. ХХ ст. Він відмітив значний вплив подій «Празької весни» на подальше руйнування соціалістичної системи, відзначивши як один із наслідків їх перебування в СРСР.

Директор Інституту з вивчення наслідків воєн ім. Л.Больцмана *С.Карнер* розповів про роботу австрійських учених із матеріалами, присвяченими історії «Празької весни». Він повідомив про підготовку збірника документів, присвяченого кризі 1968 р., в якому планується опублікувати матеріали російських і західних архівів, та висловив вдячність за надану можливість працювати з цими джерелами.

Наукову частину конференції було побудовано у формі роботи почергових шести тематичних засідань, перше з котрих на тему «Міжнародна криза 1968 р. і її місце в історії ХХ століття» (під головуванням д-ра іст. наук *Н.І.Сгорової*) відкрилося доповіддю *О.О.Чубар'яна* «Кризовий 1968 рік в історичній ретроспективі: російський погляд». Він наголосив, що «Празька весна» є одним із поворотних моментів в історії ХХ ст., й охарактеризував події у ЧСР як один із проявів кризи соціалістичної системи в цілому. Доповідач визначив особливості ставлення до цього конфлікту в біполярному світі. За його словами, в США події в Чехословаччині були сприйняті спокійно у зв'язку з написанням розмежуванням сфер впливу і труднощами Сполучених Штатів Америки у В'єтнамі. Проте для самого Радянського Союзу «Празька весна» обернулася зародженням пацифістського та дисидентського руху й зробила значний внесок до подальшого краху соціалістичної системи.

С.Карнер подав власне бачення тієї ж проблеми (доповідь «Кризовий 1968 рік в історичній ретроспективі: західний погляд»). Він відзначив, що різка конфронтація між США і СРСР кінця 50-х – початку 60-х рр. до 1968 р. встигла перейти в спроби встановлення зв'язків та налагодження контактів. Доповідач підкреслив, що війна у В'єтнамі, непопулярна в Америці й країнах Європи, не дозволяла Сполученим Штатам активно втручатися в конфлікт, котрий вибухнув у сфері впливу Радянського Союзу. Він відзначив також безперечне прагнення уряду США до «розрядки».

Австрійський вчений *В.Ібер* у доповіді на тему «Ватикан та «Празька весна» розповів про складні взаємини налаштованого проти комунізму останнього з представниками церкви в країнах Східного блоку, відзначив сплеск надій на посилення ролі її у ЧСР на початку празьких подій і подальше швидке розчарування в цій ідеї.

Під час роботи другого засідання «Чехословаччина. 1968 рік» (головуючий – д-р іст. наук *О.М.Філітов*) доповіді виголосили *О.Тума* «Ера Дубчека: комунізм з людським обличчям» та *В.Мусатов* «Чехословацька криза і соціалістична співдружність».

Третє засідання «Радянський Союз і «Празька весна» (головуючий – завідувач відділу міжнародних наукових зв'язків, заступник директора Інституту загальної історії Російської академії наук, канд. іст. наук *В.В.Лиценко*) за науковими інтересами тематично охопило найбільшу кількість учасників конференції. На ньому виступили: доцент кафедри світової політики й міжнародних відносин, заступник директора Історико-архівного інституту РДГУ, канд. іст. наук *О.В.Павленко* («Празькі комуністи-реформатори як ідейно-політичний виклик радянській системі»), завідувач кафедри історії російської державності та суспільно-філософської думки Російської академії державної служби при Президентові РФ, д-р іст. наук *Р.Г.Піхоя* («Дискусії в радянському керівництві з приводу подій в Чехословаччині 1968 р.»), заступник директора Російського державного архіву нової історії *М.Ю.Прокуменчиков* («Процес прийняття політичних і воєнних рішень по чехословацькій кризі в Політбюро ЦК КПРС»), *І.В.Бухаркін* («Радянська зовнішня політика в період чехословацької кризи 1968 р.: за матеріалами документів в АВІРФ»), провідний науковий співробітник Інституту загальної історії РАН, д-р іст. наук *О.В.Шубін* («Празька весна» як пролог перебудови»), провідний науковий співробітник того ж Інституту, д-р іст. наук *О.М.Філітов* («СРСР, ФРН і чехословацька криза 1968 р.»).

На четвертому засіданні «Австрія і міжнародна криза 1968 р.» (головуюча – *Б.Штельцль-Маркс*) доповіді зачитали австрійські вчені: *П.Руггенталер* «Австрійсько-радянські відносини в контексті празьких подій», *Г.Кноль* «Австрійська армія і «Празька весна», *С.Штерн* «Чехословацькі біженці та емігранти в Австрії», а також Надзвичайний і повноважний посланник I класу у відставці *Б.Й.Поклад* «Празька весна»: погляд із Відня».

У доповідях на п'ятому засіданні «Збройні сили і спецслужби у празьких подіях 1968 р.» (головуючий – *В.Христофоров*) безпосередня увага приділялася військовій складовій згадуваних подій. Тут виступили: *В.М.Вартанов* («Воєнна операція в серпні 1968 р.»), *В.Коротяєв* («Участь внутрішніх військ МВС у чехословацьких подіях 1968 р.»), директор Історико-архівного інституту Російського державного гуманітарного університету, д-р іст. наук, професор *О.Б.Безбородов* («Економічні витрати воєнної операції в Чехословаччині в 1968 р.»), заступник голови Ради науково-інформаційного й просвітницького центру «Меморіал» *Н.В.Петров* («КДБ і чехословацька криза»).

Наукову частину конференції було завершено доповідями шостого засідання «Відлуння «Празької весни» в республіках СРСР і країнах Організації Варшавського Договору» (головуючий – д-р іст. наук *О.В.Шубін*). Їх зачитали: старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, канд. іст. наук *В.І.Дмитрук* («Сприйняття в Україні чехословацьких подій 1968 року»), *Г.Стродс* (Латвія) («Празька весна» та її наслідки в прибалтійських республіках СРСР»), *М.Вільке* (Вільний університет, м.Берлін) («НДР у період празьких подій 1968 р.»), директор Інституту історії АН Естонії *М.Гльмярв* («Чехословацька криза 1968 р. та естонське суспільство»), старший науковий співробітник Інституту слов'янознавства Російської академії наук, канд. іст. наук *О.С.Стиклін* («Празька весна» 1968 р. і позиція Угорщини»).

На завершення конференції її учасники мали змогу вислухати свідків подій 1968 р. Серед них: Надзвичайний і Повноважний посол у відставці *О.О.Гриневський*, колишній кореспондент «Известий» у ФРН *Б.С.Орлов*, Надзвичайний і Повноважний посланник I класу у відставці *Б.Й.Поклад*, Надзвичайний і Повноважний посланник у відставці *М.Н.Кузнецов*, які поділилися спогадами та враженнями, розповіли широкому загалу цікаві епізоди із свого життя, надавши тим самим значний новий потенціал для майбутніх наукових досліджень, пов'язаних із подіями 1968 р. в Чехословаччині напередодні їх 40-річчя.